

Заслаўскія зборы

Інтэрнэт-газета ДУ «ГКМЗ «Заслаўе»

№29 верасень 2022 г.

У НУМАРЫ

Навіны

Кніга водгукаў

Успаміны і персаналіі

“Першы Буквар”

Юбілейная выстава ТГА “Мастак” “20 год
разам”

Удзел музея ў Дажынках

Навуковая праца

Заслаўе ў беларускай культуры

Аб сумеснай працы архіва і музея па
стварэнні выставачнага праекта
“Аўта/Партрэт Рэканструктара”

Навіны

Кніга водгукаў

2021

“Дзякуй супрацоўнікам музея за захаванне гісторыі!” (госці з Полацка, 30 студзеня).

“Огромная благодарность сотрудникам музея за сохранение исторических моментов, экспозиции, доброжелательность и помощь в познании Заславля” (Аляксандр і Галіна Русанавы з г. Масква, Расійская Федэрацыя, 8 красавіка).

“Цудоўная экспазіцыя ў Заслаўскім музеі! Дзякуй!.. Пасля наведвання Вашага музея, я адчуў у сабе большую прыналежнасць да беларускага этнаса, больш маналітнае адзінства са старадаўнім мудрым народам” (паэт-медбрат Саша Якоўчык, 18 красавіка).

“Огромное спасибо Вашему музею и Вашим сотрудникам! Мы получили массу удовольствия и хорошее настроение. Остались под впечатлением!..” (госці музея, 26 чэрвеня).

“Спасибо за экскурсию. От папы Димы, мамы Насти, Ксюши, Димы, папы Юры, мамы Юли” (госці музея, ліпень).

“Мы из Минска. Бывали раньше в Заславле и не заходили в музей, думали обычный. Но он превзошёл наши ожидания. Очень понравилась экспозиция. Хорошее обслуживание. Всё прекрасно!!!” (госці музея, 1 жніўня).

“Спасибо огромное персоналу музея г. Заславля за сохранение наследия и большой интерес к истории города и страны!” (А.І. Ганчароў, 6 жніўня).

*Кніга водгукаў музея-запаведніка,
якая захоўваецца ў музейна-выставачным комплексе*

“Вялікі дзякуй супрацоўнікам музея за цікавую вандроўку ў гісторыю і выдатную арганізацыю экскурсіі” (вучні і бацькі СШ №150 г. Мінска, 31 жніўня).

“Огромное спасибо Татьяне Владимировне [Арловай – рэд.] за познавательную, яркую и насыщенную экскурсию. Желаем музею и всем сотрудникам процветания и благодарных посетителей” (калектыў педагогаў СШ №8 г. Мінска, 2 кастрычніка).

“Огромное спасибо сотрудникам музея за радушие, гостеприимство и профессионализм! Сохраняя культуру страны, вы обеспечиваете прекрасное будущее нации!” (дызайнер Людміла Лабкова, кастрычнік-лістапад).

Успаміны і персаналіі

Працягваем друк успамінаў Аляксандра Калбаскі (пачатак у №9). Дадаткова адзначаем, што матэрыял, адлюстраваны ва ўспамінах, цэласна сфармаваўся ў 1999-2000 гг., таму не ўсе закранутыя ў ім аспекты могуць цалкам адпавядаць сённяшняму бачанню спецыялістаў музейнай справы. Матэрыял друкуецца фактычна без зменаў (або з мінімальнымі), апрача, галоўным чынам, захадаў скарачэння аб'ёму [рэд.].

Як пачыналася

МУЗЕЙНЫ НАВІГАТАР,

ЦІ ПАРАДЫ МУЗЕЙНАГА ДЫРЭКТАРА

РОЗНАЕ

Што лепш: рэстаўраваць ці рэканструяваць?

Лепш захаваць чым рэстаўраваць, лепш рэстаўраваць, чым рэканструяваць, лепш рэканструяваць, чым не рабіць нічога [15].

Ці могуць супрацоўнікі абмежаваць аўтарскае права дырэктара музея?

Супрацоўнікі, якія абмяжоўваюць поле творчасці дырэктара пошукам матэрыялаў і забеспячэннем тэхнічнага боку іх стваральнай актыўнасці, рызыкуюць застацца спачатку без дырэктара, а потым і без працы.

Што рабіць з намеснікам, якому карціць стаць дырэктарам?

Альбо дапамажы заняць кіруючую пасаду ў іншай установе, альбо зыходзь сам.

Ці існуе універсальны рэцэпт поспеху?

Існуе. Бярэш кавалачак душы, укладваеш у любімую справу, прыпраўляеш творчасцю па густу і настойваеш на цярпенні аж пакуль не паспее.

Літаратура

15. Burcaw, G. E. *Introduction to Museum Work*, Nashville, 1983. – P. 166.

ГЛАСАРЫЙ, ЦІ КАРОТКІ МУЗЕЙНЫ

ТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК

Ажыўленне – інсцэніраванае прадстаўленне фрагментаў гісторыі падзей, асоб, сцэн штодзённага побыту на базе музейных экспазіцый, якое не прадугледжвае ўдзелу наведвальнікаў.

Ажыўленая гістарычная ферма – фактычна гістарычная ферма ці сельскагаспадарчы музей, які мадэлюе ферму і гаспадарчыя аперацыі ў дачыненні да дакладнага гістарычнага перыяду ў мінулым.

Ажыўленая гісторыя – мадэляванне перыяду жыцця ў іншым часе. Звычайна перыяд часу знаходзіцца ў мінулым. Мэтамі мадэлявання з'яўляюцца: даследаванне, прадстаўленне, гульня ці ўсе тры разам.

Аляксандр Калбаска.

Прэзентацыя кнігі “Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Заслаўя”, 2000 г.

Ажыўлены гістарычны музей – гістарычная мясціна ці музей пад адкрытым небам, які выкарыстоўвае ажыўленую гісторыю як першасны сродак прадстаўлення (інтэрпрэтацыі).

Ватывы – ахвяраванні залатых, срэбраных і бронзавых прадметаў, статуэтак, карцін храмам у Старажытнай Грэцыі.

Гістарычнае мадэляванне – мадэляванне мінулага з дапамогаю розных сродкаў, уключаючы ажыўленую гісторыю, музеі, гульні і г.д.

Гістарычная мясціна – гістарычна-значная каштоўнасць (поле бітвы, форт, вёска, гарадскі раён і г.д.), захоўваемая на месцы першапачатковага знаходжання.

Гістарычны раён горада – звычайна захоўваецца аўтэнтычны інтэр'ер будынка пры размяшчэнні сучасных карыстальнікаў, якіх задавальняе знешняе асяроддзе. Унутранае начынне будынкаў у гэтакім раёне не прэтэндуе на прэзентацыю гісторыі.

Захаванасць – адзін з прызнакаў музейнага прадмета, зафіксаваных падчас атрыбуцыі. Яна прадугледжвае пералічэнне і фіксацыю ўсіх пашкоджанняў і страт музейнага прадмета на час складання апісання.

ІККРОМ – (ICCROM – International Center for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property) – Міжнародны цэнтр па вывучэнню, захаванню і рэстаўрацыі культурнай маёмасці.

ІКОМ – (ICOM – International Council of Museums) – Міжнародны Савет Музеяў .

ІКТОП – (ICTOP – International Committee for the Training of Personnel) – Міжнародны Камітэт ІКОМа па падрыхтоўцы музейнага персанала.

ІКАФОМ – (ICOFOM – International Committee for Museology) – Міжнародны камітэт ІКОМа па музейялогіі.

МІНОМ – (MINOM – International Movement for a New Museology) – Міжнародны рух за новую музейялогію.

Музей – некамерцыйная пастаянная установа, закліканая служыць грамадству і спрыяць яго развіццю, што адкрыта для публікі і займаецца набыццём, захаваннем, даследаваннем, папулярызацыяй і экспанаваннем матэрыяльных сведчанняў пра чалавека і акаляючае яго асяроддзе з мэтай іх вывучэння, адукацыі і правядзення вольнага часу без аніякіх абмежаванняў тэрытарыяльнага характару, функцыянальнай структуры, складу калекцыі з боку кіруючых колаў.

Музейны прадмет – выняты з рэальнай рэчаіснасці прадмет музейнага значэння, уключаны ў музейны збор і здольны доўга захоўвацца. Ён з'яўляецца носьбітам сацыяльнай ці прыродазнаўчай інфармацыі – аўтэнтчнаю крыніцаю ведаў і эмоцый, культурна-гістарычнай каштоўнасцю, часткаю нацыянальнага набытку.

Музейлізацыя (Музейфікацыя) – працэс вяртання ў рэальнае асяроддзе згубленых элементаў культуры этнаса музейнымі сродкамі.

Музейялогія – вывучэнне спецыфічных адносін чалавека [чалавецтва] да сапраўднага жыцця, якое выяўляецца ў яго калекцыйным, захавальніцкім і дакументацыйнай відах дзейнасці, адносна існуючых рэалій і перадачы ведаў пра гэта іншым.

Музей-запаведнік – комплекс помнікаў прыроды, гісторыі і культуры, якія разам з тэрыторыяй, дзе знаходзяцца, уяўляюць унікальную гістарычную, навуковую і культурную каштоўнасць.

Унікальная гістарычная і прыродная тэрыторыя – асобны цэласны прасторавы аб'ект, дзе ў традыцыйным прасторавым і сацыяльна-культурным асяроддзі знаходзяцца прыродныя і гісторыка-культурныя аб'екты выключнай каштоўнасці і вартасці.

Пінакатэкі – калекцыі карцін, што пісаліся на пінах, у Старажытнай Грэцыі.

Прадмет музеялогіі – вывучэнне аб'ектыўных заканамернасцей, што адносяцца да працэсаў назапашвання і захавання сацыяльнай інфармацыі, пазнання і перадачы ведаў, традыцый, уяўленняў і эмоцый, з дапамогаю музейных прадметаў, а таксама да працэсаў узнікнення, развіцця і грамадскага функцыянавання музея і музейнай справы.

Прадстаўленне (інтэрпрэтацыя) – спланаваная спроба стварыць для наведвальніка разуменне гісторыі і сутнасці падзей, людзей, прадметаў, з якімі гістарычная мясціна звязана.

Прафілізацыя музейная – умоўная групіроўка музеяў у адпаведнасці з тым ці іншым наборам асноўных тыповых прыкмет.

Тыпалогія музейная – навуковы метад падзелу, сістэматызацыі, структурыравання музейнай сеткі на ўзаемазалежныя складаючыя часткі.

*Аляксандр Калбаска, прафесар ЕГУ,
дырэктар Запаведніка ў 1988-1994 і 1997-2000 гадах,
aliaksandr.kalbaska@ehu.lt*

“Першы Буквар”.

Да выставы факсімільнага выдання “Буквар” (1618 г.) у музеі-запаведніку “Заслаўе”

Кніга цягам стагоддзяў з’яўлялася бясспрэчнай крыніцай ведаў і жыццёвага вопыту. Для шмат каго адна з першых кніг, якая трапляе ў рукі маленькаму чалавеку – буквар, альбо лемантар, як яго часцей называлі на Беларусі ў даўнія часы.

*Букі – дакладней буквы – старажытная форма буквы. Запісы славянскіх літар на дошчачках, бяросце, грабенчыку: **А** — аз, **Б** — букі, **В** — ведзі, **Г** — глаголь... **А + Б** / аз + букі = Азбука.*

Пачынаючы з IX–X стст. на ўсходнеславянскіх землях распаўсюджваецца пісьменства на базе кірылічнага алфавіта. Кірыліца была складзеная ў 863 г. братамі Кірылам і Мяфодзіем для старабалгарскай мовы, але ўжывалася многімі славянскімі народамі.

Спрыяла гэтаму прыняцце тымі хрысціянства і пераклад рэлігійных тэкстаў на народныя мовы.

Доўгі час чытаць вучыліся па царкоўных кнігах — Псалтыры, Часаслове і іншых, якія рабіліся падручнікамі. Навучальны працэс уключаў запамінанне вучнямі літар, а потым складоў.

Частка выставы, прысвечанай Буквару, з факсімільным выданнем першага кірылічнага Буквара 1618 г., яго перакладам і гісторыка-культурным даследаваннем

Шлях распаўсюджання пісьменства на беларускіх землях можна прасачыць, пачынаючы з археалагічных знаходак: побытавыя рэчы, прылады працы, пячаткі з літарамі. Аднымі са значных помнікаў пісьменства можна лічыць берасцяныя граматы, знойдзеныя ў Віцебску і ў Мсціслаўі.

Рукапісныя кнігі XI ст., якія з'яўляюцца ўзорамі кніжнай творчасці і мастацтва, — сведкі адукаванасці нашых продкаў. Яны вырабляліся з пергаменту (апрацаванай скуры жывёл). Стварэнне кніг і іх перапісанне было марудным і працаёмкім працэсам. Кошт кніг быў значны...

У канцы XIV—пачатку XV ст. з'явілася папера — больш танны матэрыял для вырабу кніг. Гэта вельмі паўплывала на распаўсюджанне пісьменства.

Канец XV—першая палова XVI ст. адзначыліся развіццём эканомікі, ростам гарадоў і вытворчасці, уздымам прыродазнаўчай і гуманітарнай навукі, геаграфічнымі адкрыццямі, вынаходніцтвам кнігадрукавання. Тэндэнцыі Новага часу праніклі і на тэрыторыю Беларусі.

Першыя граматыкі і слоўнікі ў Вялікім Княстве Літоўскім былі прысвечаны тлумачэнню мовы стараславянскай. У IX—X стст. рэлігійныя тэксты, запісаныя гэтай мовай, былі не заўсёды зразумелыя прадстаўнікам

розных славянскіх народаў, але веданне літар давала ім магчымасць ствараць тэксты на мясцовых гаворках. Ужо да XVI ст. царкоўнаславянская мова настолькі адрознівалася ад жывой гаворкі, што патрабавала спецыяльных тлумачэнняў, а значыць і дадатковых падручнікаў і слоўнікаў.

Частка выставы, прысвечанай Буквару, з рарытэтнымі выданнямі са збору музея-запаведніка

На тытуле выдання, факсімільна якога вы бачыце на гэтай выставе, надрукаванае: **“БУКВАРЬ ЯЗЫКА СЛАВЕНСКА ПИСАНІЙ ЧТЕНІА ОУЧИТИСЯ ХОТЯЩИМЪ В ПОЛЕЗНОЕ РУКОВОЖДЕНІЕ”**. Крышку ніжэй паведамляецца, што падрыхтаванае яно намаганьнямі манахаў Віленскай кіновіі ўсходняга праваслаўя і надрукаванае ў Еўі ў 1618 г. Даследчыкі называюць верагодныя імёны аўтараў: Лявонцій Карповіч і Мялецій Сматрыцкі. Але і не выключаецца тое, што Буквар мог быць здабыткам калектыўнай працы. Тут упершыню ўжыты тэрмін “Буквар”.

Буквар падобны да сваіх папярэднікаў, складаецца з трох частак: 1 — навучанне чытанню: пералік літар, практыкаванні для навучання злітнаму чытанню складоў, звесткі пра надрукаваныя і радковыя знакі, абазначэнне лікаў; 2 — граматычная інфармацыя: узоры скланення і спражэння; 3 — рэлігійныя тэксты. Яго лічаць складаным школьным выданнем. Некаторыя інавацыі Буквара ўвайшлі ў беларускія буквары XVII ст.

Як сцвярджаюць даследчыкі, у свеце захаваліся толькі два асобнікі першага “Буквара”. Адзін, на жаль, няпоўны, знаходзіцца ў Каралеўскай

бібліятэцы Даніі. Другі — у Вялікабрытаніі ў Бібліятэцы Ганаровага таварыства Мідл Тэмпл.

Выключная рэдкасць і вялікая каштоўнасць першага “Буквара” зрабілі яго амаль неведомым на працягу некалькіх стагоддзяў. І толькі дзякуючы спрыянню брытанскіх беларусазнаўцаў, выкладчыкаў Лонданскага ўніверсітэта ў 2015 г. супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі атрымалі магчымасць пазнаёміцца з каштоўным помнікам кніжнай культуры. Пазней была зробленая лічбавая копія, на падставе якой выкананае факсімільнае ўзнаўленне, што наведвальнікі музея-запаведніка бачылі ў вітрыне.

Буквар з’яўляецца помнікам свайго часу — помнікам імкнення нашых продкаў да навукі і адукацыі. Менавіта ад гэтага выдання пайшлі назва і складовыя часткі кніг, якія неслі веды і асвету для беларусаў цягам больш за 400 гадоў. “Буквар” без сарамлівасці называюць скарбам *беларускай зямлі, беларускай культуры*, які праславіў нашу Айчыну.

На часовай выставе наведвальнікі мелі магчымасць убачыць факсіміле якое ўключае тры выдання: поўнакаляровае высакаякаснае ўзнаўленне “Буквара” памерам з арыгінал з захаваннем усіх дэфектаў і пазнак; пераклад на сучасную беларускую мову “Буквара”; кніга прысвечаная вынікам гісторыка-культурнага даследавання “Буквара”. Узноўлены буквар убачыў свет ў 2018 г. пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і іншых партнёраў. “Вяртанне” буквара адбылося ў яго 400-гадовы юбілей. Супрацоўнікамі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі быў арганізаваны шэраг мерапрыемстваў, акцый, выстаў і прэзентацый выбітнага помніка кніжнай спадчыны Беларусі.

Выстава першага “Буквара” аздобленая друкаванымі выданнямі са збору музея-запаведніка — за шклом вітрыны можна было пабачыць слоўнікі, манаграфіі і іншыя рарытэты, створаныя на працягу XIX–пач. XXстст.

Літаратура:

1. Дзянічава, А., Казакоў, Ю. Гісторыка-культурныя абставіны ўзнікнення першага “Буквара” / А. Дзянічава, Ю. Казакоў // *Першы “Буквар” : даследаванні : да 400-годдзя выдання / Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт ; [склад. А.А. Суша ; пер. на англ. Мову Л.Ю. Казакова, А.У. Коршук, В.М. Шумскай]. – Мінск : Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2018. – С. 14.*
2. Суша, А. «Буквар» 1618 г. Як феномен беларускай і сусветнай культуры / А. Суша // *Першы “Буквар” : даследаванні : да 400-годдзя выдання / Міністэрства культуры*

Рэспублікі Беларусь, Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт ; [склад. А.А. Суша ; пер. на англ. мову Л.Ю. Казакова, А.У. Коршук, В.М. Шумскай]. – Мінск : Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2018. – С. 168.

3. Ціванова, Г. “Буквар” 1618 г., як прыклад гістарычнай зменлівасці мовы / Г. Ціванова // Першы “Буквар” : даследаванні : да 400-годдзя выдання / Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт ; [склад. А.А. Суша ; пер. на англ. мову Л.Ю. Казакова, А.У. Коршук, В.М. Шумскай]. – Мінск : Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2018. – 194.

матэрыял падрыхтаваны К. Сямашка,
ст. навуковай супрацоўніцай музея-запаведніка “Заслаўе”

Юбілейная выстава ТГА “Мастак” “20 год разам”

З 14 верасня да 14 кастрычніка ў музейна-выставачным комплексе музея-запаведніка будзе дзейнічаць выстава, прысвечаная 20-годдзю заснавання ў Заслаўі Творчага грамадскага аб'яднання (ТГА) “Мастак”. У склад гэтага аб'яднання ўвайшлі не толькі тыя мастакі-творцы, якія жылі непасрэдна ў Заслаўі, але і тыя, што жылі па-за яго межамі, але былі аб'яднаныя цікаўнасцю да Заслаўскай тэматыкі, натхняліся гісторыяй і краявідамі старажытнага горада.

Цэнтральная частка юбілейнай выставы: партрэт мастака Віктара Маркаўца і дываны-маляванкі яго аўтарства

Заснавальнікам гэтага аб'яднання быў мастак Віктар Маркавец, пасля яго смерці абавязкі старшыні пераняла мастацтвазнаўца Таццяна Георгіеўна Маркавец-Гаранская, якая актыўна гуртуе ўдзельнікаў Творчага аб'яднання, арганізоўвае сустрэчы і разнастайныя мерапрыемствы.

Частка юбілейнай выставы: дываны-маляванкі аўтарства Віктара Маркаўца, Аляксея Марачкіна і Віктара Маркаўца

25 верасня сябры Творчага аб'яднання “Мастак” разам са сваім старшынём правялі ў музейна-выставачным комплексе музея-запаведніка ўрачыстае мерапрыемства, прысвечанае юбілейнай даце. Суправаджалася яно творчымі нумарамі, музыкай, шчырымі зычэннямі верным сябрам і аднадумцам, якія засталіся разам праз гады. У гэтым мерапрыемстве ўдзельнічалі нашы навуковыя супрацоўнікі Ксенія Сямашка і Аляксандр Рак.

Выдатна, што музей-запаведнік выступае базай для творчых сустрэч, дапамагае адлюстроўваць актуальныя моманты развіцця сучаснай беларускай культуры.

[Інфармацыя пра ТГА “Мастак” узята з матэрыялаў, прадстаўленых для суправаджэння выставы Таццянай Маркавец-Гаранскай – рэд.]

Удзел музея ў Дажынках

Супрацоўнікі нашага музея-запаведніка Ганна Гарбачонак, Вольга Савасцеева і Ігар Кандратовіч прынялі ўдзел у раённых і абласных Дажынках. Раённыя Дажынкi адбыліся 22 верасня ў пасёлку Бальшавік, абласныя – 24 верасня ў горадзе Стоўбцы.

Злева-направа: Вольга Савасцеева, Ганна Гарбачонак у Бальшавіку

На раённых Дажынках музей-запаведнік прадстаўляў сваю асобную экспазіцыю, прысвечаную гісторыі Заслаўя, працы музея-запаведніка ў розныя гады, асабе мастака-рэканструктара Яўгенія Куліка. Для абласных Дажынак музей-запаведнік асобнай экспазіцыі не рыхтаваў, а ўдзельнічаў у свяце ў складзе калектыва Мінскага абласнога краязнаўчага музея (МАКМ, г. Маладзечна).

Злева-направа: Ганна Кавалевіч (супрацоўніца МАКМ), Ігар Кандратовіч і Вольга Шылько (супрацоўніца МАКМ) у Стоўбцах

Як раённыя, так і абласныя Дажынкi былі вельмі запатрабаванымі: іх наведалі тысячы людзей, многія з якіх не толькі адпачылі, але і даведаліся больш пра гісторыю нашых продкаў, дзякуючы інтэрактыўным пляцоўкам, арганізаваным музеямі Мінскай вобласці, народнымі майстрамі і творчымі калектывамі.

Даведацца больш пра актыўнасць, у якой удзельнічаў і наш музей, можна на Партале музеяў Беларусі, скарыстаўшыся наступнай спасылкай: <http://molodechno-mokm.museum.by/be/node/64235>.

Навуковая праца

Заслаўе ў беларускай культуры

Гісторыя ўвасабляецца ў сучаснасці, назвы, якімі мы карыстаемся цяпер, маюць пэўнае паходжанне і значэнне, як і крытэрыі іх выбару з шэрагу магчымых – таксама маюць пэўную аснову. Тычыцца гэта розных галін жыцця грамадства, у тым ліку – і сферы найноўшых тэхналогій, той сферы, якая непасрэдна ўтварае нашу сучаснасць і ўплывае на яе ўспрыяцце грамадствам. Нярэдка назвы, што ўкараняюцца там, адбіраюцца спецыяльным чынам так, каб яны былі пазнавальнымі і мелі пэўны нацыянальны (беларускі) змест. Для гэтага звяртаюцца да айчыннай гісторыі і культуры, шукаюць там адпаведныя вызначанай задачы вобразы, звяртаюцца да біяграфій вядомых асоб.

Фургон “Рагнеда”, кадр з рэпартажа “История “девчонок” Белтелерадиокомпании”, “Панорама”, эфір 7 мая 2020 г.

Такога кшталту прыкладам з'яўляецца практыка ДУ “Белтэлерадыё кампанія”, якая вызначыла наступныя назвы (“імёны”) для машын, фургонаў або платформ, што выкарыстоўваюцца для вядзення прамых трансляцый на тэлебачанні: “Еўфрасіння”, “Яніна”, “**Рагнеда**”, “Паўліна”. Назва “Рагнеда” – згадка пра князеўну з няпростым лёсам, першую манахіню на ўсходнеславянскіх землях (па хрышчэнні – Анастасія), маці князя Ізяслава, у гонар якога быў названы беларускі горад Заслаўе, а таксама – маці князя Яраслава, вядомага ў гістарыяграфіі як Яраслаў Мудры.

Насамрэч, такі фургон, як “Рагнеда”, – гэта вельмі складаны тэхналагічны “арганізм”, поўны найноўшых здабыткаў прагрэсу, а важыць такая машына болей за 100 тон. Абслугоўвае яе персанал з сямі спецыялістаў. Прафесіянальная назва такой машыны – перасоўная тэлевізійная станцыя (ПТС). ПТС “Рагнеда” звычайна выкарыстоўваецца ў творчай сферы: яна дапамагае весці трансляцыі канцэртаў, спектакляў, фестываляў – эфіры любой ступені складанасці. У камплекце да платформы маецца флайпак ці мабільная студыя з 4-ма камерамі, квадракоптары, якія даюць магчымасць працаваць асобна ад платформы, здымаць кантэнт міні-фармата або сюжэты, незвычайныя панарамныя кадры.

“Рагнеда” здзейсніла ўжо нямала выдатных трансляцый, працягвае яна рабіць гэта і цяпер. Так, на свята 1030-годдзя хрысціянства на Беларусі, якое 28 ліпеня 2022 г. прымала Заслаўе, “Рагнеда”, што было пэўным чынам сімвалічна, вяла трансляцыю гэтага значнага для гісторыі нашай краіны мерапрыемства, у тым ліку – святочнага богаслужэння, якое правёў мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Венямін.

Літаратура

1. “Еўфрасіння”, “Яніна”, “Рагнеда” і “Паўліна” – болей 100 тонн передовых телетехнологий в убранстве цвета василька [электронны рэсурс] – Партал “news.21.by”. – Рэжым доступу: <https://news.21.by/culture/2020/05/07/2041956.html>. – Дата доступу: 06.09.2022.

Аб сумеснай працы архіва і музея па стварэнні выставачнага праекта “Аўта/Партрэт Рэканструктара”

Выставачны праект “Аўта/Партрэт Рэканструктара”, прымеркаваны да 85-ых угодак з нараджэння і 20-ых са дня смерці мастака і культурнага дзеяча Яўгена Куліка — плён сумеснай творчай і навуковай працы супрацоўнікаў навукова-экспазіцыйнага і фондавага аддзелаў Заслаўскага музея-запаведніка (далей – Музей-запаведнік, Музей) і ўстановы “Беларускі

дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва” (далей — Архіў-музей, Архіў, БДАМЛМ).

Асноўнай мэтай выставачнага праекта было не толькі ўшанаванне памяці выбітнай асобы культурнага жыцця Беларусі, чалавека, які прыняў удзел у захаванні і папулярызацыі беларускай спадчыны, аўтара шматлікіх помнікаў кніжнай графікі, графічных выяў, малюнкаў-рэканструкцый і іншага. Гэтая выстава — яшчэ і спроба асэнсаваць музейны прадмет не толькі як явішча матэрыяльнай культуры, але і як вынік творчай і даследчай дзейнасці пэўнага чалавека.

*Я.С. Кулік (крайні справа) падчас творчых вандровак па Беларусі
(БДАМЛМ_518_1_530_012)*

Так, вядомыя для многіх заслаўчан рэканструкцыі адзення жыхароў Заслаўя X–XI ст., — іх дарэчы можна пабачыць на выставе, — гэта не проста выявы, гэта вынік пошуку і работы аўтара з навуковымі крыніцамі, археалагічнымі матэрыяламі і з самімі даследчыкамі.

Каб гэта зразумець, куратарамі выставы быў вывучаны агромністы фонд Яўгена Сяргеевіча са збору Архіва-музея. Мы знайшлі фрагменты папер з запісамі і нататкамі, аркушы з перамалёўкамі і нарысамі, вытрымкі з навуковых публікацый і непасрэдна самі публікацыі з аўтарскімі

аўтографамі гісторыкаў і навукоўцаў, фотаздымкі і шмат іншага. Усё гэта сведчыць пра тое, як аўтар працаваў над тэмай, паглыбляўся ў яе.

Дарэчы, на выставе, дзякуючы падтрымцы Архіва-музея, наведвальнік мае магчымасць убачыць унікальныя дакументы Яўгена Сяргеевіча Куліка: малюнкi, фатаграфіі, аб'екты драўлянага сакральна-манументальнага дойлідства Беларусі, віншавальныя паштоўкі, перапіску і інш.

Падчас вандроўкі мастакоў. Мядзельшчына, 18.07.1981 г. (БДАМЛМ_518_1_530_001)

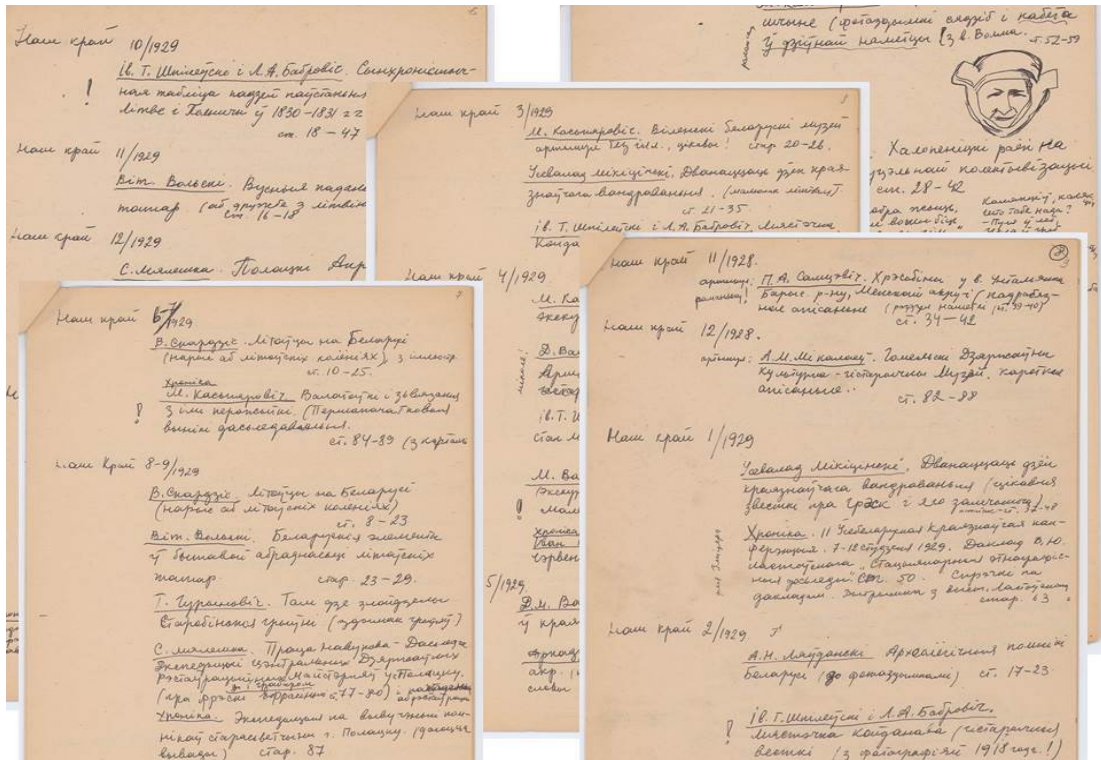
Да прыкладу, у вітрыне з археалагічнымі прадметамі знаходзіцца малюнак паяснога набору з курганнага пахавання XI ст. у г. Заслаўі, зроблены Яўгенам Сяргеевічам у канцы 1980-х – пач. 1990-х. Менавіта гэты ж самы набор баявога пояса захоўваецца ў зборы Музея-запаведніка і дэманструецца на выставе.

Акрамя таго, што супрацоўнікамі Архіва-музея для дэманстрацыі былі перададзеныя арыгінальныя дакументы Яўгена Сяргеевіча, некаторая частка яго асабістага архіва была алічбаваная менавіта для гэтага выставачнага праекта. Выкарыстоўваючы мультымедычныя сродкі, наведвальнік мае магчымасць самастойна пазнаёміцца з імі больш дэталёва. Частка дакументаў была змешчаная ў відэаінсталяцыі. Яна створаная з шэрагу невялічкіх фрагментаў: з інтэрв'ю, узятых у сваякоў, калег і паплечнікаў мастака — у тых, хто асабіста ведаў Яўгена Куліка, а сваім лёсам быў звязаны з Заслаўем. Частку дакументаў можна пабачыць

скарываўшыся спасылкамі і qr-кодамі да мультымедыя-гіду па выставе на сэрвісе “izi.TRAVEL” [qr-коды можна адсканаваць, скарываўшыся наступнай спасылкай: <https://izi.travel/ru/browse/bec7a63b-9389-49fe-9ac1-acff78c48595?passcode=whfxna> – рэд.].

Гэтая выстава — прыклад таго, як вынікова могуць супрацоўнічаюць установы (напрыклад, Музей і Архіў), у аснову якіх закладзеныя розныя прынцыпы захавання і акумуляцыі спадчыны.

Бібліяграфічныя выпіскі з краязнаўчага штомесячніка Беларускай Акадэміі навук “Наш край” (БДАМЛМ_518_1_84_005–009)

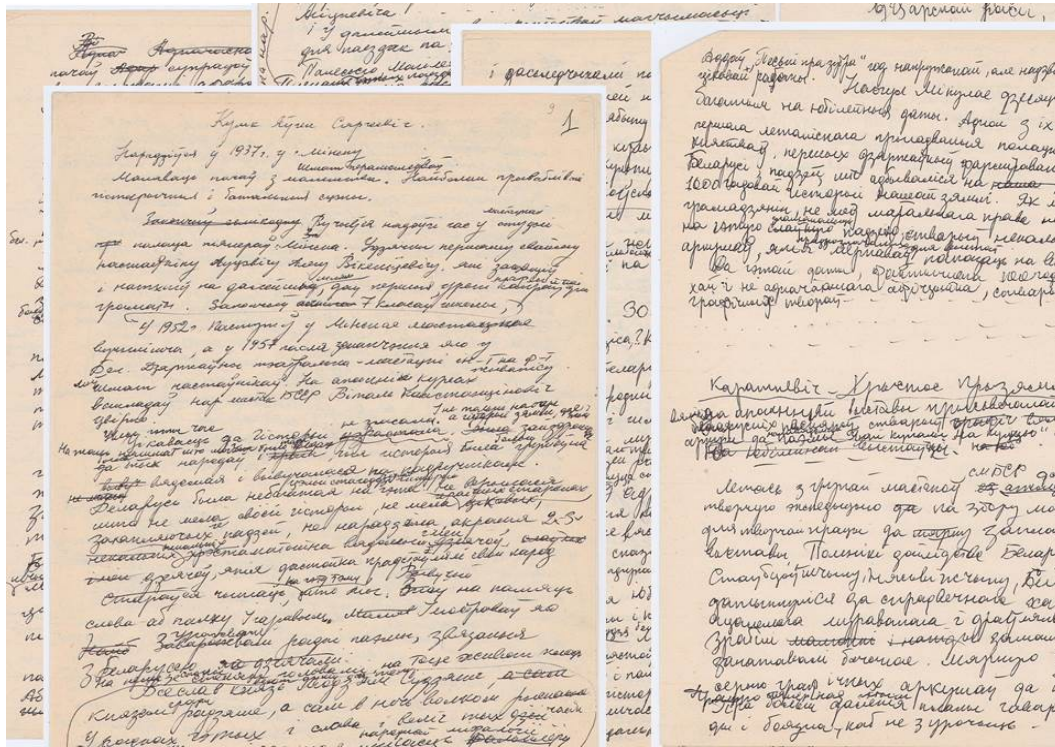
У гэтым выпуску “Заслаўскіх збораў” прапаноўваем чытачам пазнаёміцца з вытрымкай з прадмовы да фонду Яўгена Сяргеевіча Куліка (№ 518), які захоўваецца ва ўстанове “Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва”, падрыхтаванай вядучай архівісткай Архіва-музея В.Ф. Шаталавай у 2019 годзе.

Творы Я.С. Куліка знаходзяцца ў Беларускам дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва (далей — БДАМЛМ), Беларускам музеі гісторыі і культуры, Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы, Літаратурным музеі Максіма Багдановіча, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ў г. Мінску, Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь, Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь, фондах Беларускага саюза мастакоў і ў прыватных калекцыях.

Дакументы Я.С. Куліка паступілі ў БДАМЛМ ад Тамары Сяргееўны Мінкевіч (сястры мастака) ў 2012 г. пры непасрэдным удзеле яго сяброў —

мовазнаўцы і выдаўца Дзмітрыя Фёдаравіча Санько і мастака Віктара Пятровіча Маркаўца, які пасля смерці Я.С. Куліка дбаў пра яго архіўную спадчыну, кніжныя зборы і майстэрню на вул. М. Танка, д. 10.

Некалькі дакументаў: слайды з фатаграфіямі Я.С. Куліка, сканы яго работ і інш. былі атрыманы ад Т.С. Мінкевіч і мастацтвазнаўцы Т.Г.Гаранскай у 2019 г. У выніку навуковага апісання быў складзены вопіс № 1, у які ўвайшлі 1434 справы (11049 дак.) ...

Аўтабіяграфія Я.С. Куліка. Аўтограф (БДАМЛМ_518_1_222_009–012)

Вопіс складаецца з 12 раздзелаў:

У першым раздзеле “Творчыя дакументы Я.С. Куліка” змешчаны падраздзелы, справы ў якіх сфарміраваны па жанрах і храналогіі за 1944-1997 гг. (некалькі з гэтых дакументаў: адсканаваныя аўтапартрэты Я.С. Куліка, расшыфроўка яго размовы з Г.Г. Сокалавым-Кубаем і інш. былі раздрукаваны ў 2019 г.). Першы падраздзел прадстаўлены малюнкамі-рэканструкцыямі беларускіх замкаў [да кніг М.А. Ткачова], малюнкамі і накідамі гербоў і пячацей беларускіх гарадоў [да кніг А.К. Цітова]; кніжнай графікай і кніжнымі выданнямі з ілюстрацыямі Я.С. Куліка; рэпрадукцыямі гравюр і малюнкаў, экслібрысамі; мастацкімі паштоўкамі да юбілейных дат; сатырычным альбомам “Памятка плагиатору” і інш. Творы выкананы ў тэхніках: акварэль, аловак, гуаш і туш на кальцы і паперы. У другім падраздзеле сабраны артыкулы, выступленні, рэцэнзіі і інш.

Другі раздзел — “Перапіска” — складаецца з 3-х падраздзелаў: пісьмы Я.С. Куліка; пісьмы Я.С. Куліку ад мастакоў, гісторыкаў, калекцыянераў,

мастацтвазнаўцаў, сваякоў, сяброў і знаёмых і інш. і пісьмы Я.С. Куліку ад устаноў. У падраздзеле 2.3 змешчаны візіткі. Справы ў раздзеле сістэматызаваны па алфавіце краін і карэспандэнтаў, унутры — па храналогіі (1967-2001).

Архіўныя дакументы Я.С. Куліка, прадстаўленыя ў межах праекта

У трэцім раздзеле “Дароўныя надпісы і аўтографы Я.С. Куліку” справы сістэматызаваны па алфавіце прозвішчаў аўтараў дароўных надпісаў і аўтографу: І.В. Астафійчука, Л.Э. Бартлава, Я.Я. Батальёнка, Я. Брыля і інш. (1968-2000).

Чацвёрты раздзел “Дакументы да біяграфіі Я.С. Куліка” складаецца з 6 падраздзелаў. Справы ў падраздзелах сістэматызаваны па намінальна-храналагічным прынцыпе (1949-2002).

У пяты раздзел уключаны дакументы, звязаныя з атрыманнем і ўтрыманнем творчых майстэрняў і іншыя дакументы бытавога характару (1966-[1996]).

Шосты раздзел — “Дакументы пра Я.С. Куліка” — змяшчае справы, сістэматызаваныя па жанрава-храналагічным прынцыпе, а ўнутры — па храналогіі (1975-2018).

У сёмы раздзел – “Дакументы, сабраныя Я.С. Куліком для сваіх прац і па цікавых для яго тэмах” – увайшлі 6 падраздзелаў. Справы ў падраздзеле 7.1 сістэматызаваны па алфавіце, у падраздзелах 7.2, 7.3 і 7.4 – па храналогіі, у падпадраздзелах 7.5.1 і 7.5.2 – па храналогіі, у падпадраздзеле 7.5.3 – па алфавіце краін, унутры – па жанрах і храналогіі, у падраздзеле 7.6 – па тэматычна-храналагічным прынцыпе (1920-я /1930-я гг.-2001).

Восьмы раздзел — “Выяўленчыя дакументы” — прадстаўлены 7 падраздзелаў. Частка фатаграфій з падраздзелаў 8.1 і 8.2 зроблена са

слайдаў Я.С. Куліка ў 2019 г. Справы сістэматызаваны па тэматычна-храналагічным прынцыпе (пач. 1930-х-2019).

Дзевяты раздзел — “Фотатэка” — складаецца з 3 падраздзелаў. Справы ў іх сістэматызаваны па алфавіце краін, унутры – па тэматычна-храналагічным прынцыпе і ахопліваюць перыяд з XXV тыс. да н.э. да кан. XX ст. Гэта самы значны па колькасці спраў раздзел (1880-1998).

У дзясятым раздзеле — “Калекцыя рукапісаў, кніг і перыядычных выданняў” — змешчана 6 падраздзелаў. Справы ў іх сістэматызаваны па жанрах, а ўнутры — па алфавіце, у падраздзеле 10.2 — па храналогіі і ахопліваюць перыяд з 1523 г. да 1998 г. (1903-1998).

Адзінаццаты раздзел — “Калекцыя гістарычных, этнаграфічных і картаграфічных дакументаў” — прадстаўлены 3 падраздзеламі. Справы ў падраздзелах сістэматызаваны па алфавіце дзяржаў, унутры — па храналогіі і ахопліваюць перыяд з 1250 г. да 1952 г. (1887-[1970-я-1990-я гг.]).

Дванаццаты раздзел — “Мастацкая калекцыя Я.С. Куліка” — прадстаўлены 6 падраздзеламі, справы ў якіх сістэматызаваны па алфавіце дзяржаў, унутры — па алфавіце аўтараў і выданняў (у падраздзеле 12.1 выключэнне склалі сістэматызаваныя па храналогіі мініяцюрныя альбомы-каталогі літоўскіх мастакоў), у падраздзелах 12.4.2 і 12.4.4 — па алфавіце дзяржаў, унутры — па храналогіі, у падраздзеле 12.6 — па алфавіце дзяржаў, унутры — па алфавіце выдавецтваў, а ўнутры выдавецтваў — па алфавіце мастакоў.

Супрацоўнікі Музея-запаведніка выказваюць шчырую падзяку калектыву Архіва-музея за падтрымку і ўдзел у стварэнні мемарыяльнай выставы, прысвечанай памяці Яўгена Куліка.

*Да друку падрыхтавана К. Сямашка і Г. Сівохіным,
ст. навуковымі супрацоўнікамі Заслаўскага музея-запаведніка*

Выданне не з’яўляецца камерцыйным: распаўсюджваецца дармова (бясплатна) і выключна ў адукацыйных і асветніцкіх мэтах для знаёмства з працай і здабыткамі ДУ «ГКМЗ «Заслаўе».

Газета «Заслаўскія зборы» існуе толькі ў электронным выглядзе, з мэтай рэалізацыі шырокага доступу да яе матэрыялаў праз сетку «Інтэрнэт», а таксама – ашчаднага стаўлення да прыродных рэсурсаў.

Рэдкалегія: Сабалеўская І.В., Арцёмьева І.Д., Пакінка А.В., Кандратовіч І.Г.

Рэгулярнасць: газета выдаецца раз на месяц.